

ВІДГУК

офіційного опонента на кандидатську дисертацію

Калмикової Людмили Володимирівни

«ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗВУКОВИМОВИ ОСІБ У РІЗНИХ ЕМОЦІЙНО-ПСИХІЧНИХ СТАНАХ»

за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології.

Неможливо переоцінити значення спілкування для становлення та подальшого розвитку психіки людини, її культурної та усвідомленої поведінки. Формування вимовної сторони мовлення, як процесу сприймання звернених до особи звуків та управління власними мовленнєвими органами для їх відтворення, є початком психічного розвитку дитини.

У зв'язку з цим особливої ваги набуває здійснене Калмиковою Людмилою Володимирівною дисертаційне дослідження психологічних особливостей звуковимови осіб у різних емоційно-психічних станах. В якому звуковимова розглядається як мовленнєвий процес, який значною мірою визначає ефективність сприймання і породження мовлення, зумовлює ефективність продуктивних видів мовленнєвої діяльності і розглядається як основа індивідуального мовлення.

Не викликає сумнівів актуальність, наукова новизна та практичне значення дослідження, які обумовлені виокремленням дисертанткою мовленнєвих профілів осіб із органічними та функціональними особливостями звуковимови, розробкою та впровадженням програми психокорекційної роботи, спрямованої на зменшення проявів негативних емоційно-психічних станів та покращення звуковимови особистості.

Представлені в дисертації загальна організація, шляхи та методи дослідження виявляються адекватними завданням, які поставлені дисертанткою. Категоріально-понятійний апарат дисертаційної роботи

характеризується чіткістю формулювань і логічністю, взаємопов'язаністю таких його елементів, як об'єкт, предмет та спрямовані на досягнення мети дослідження. Основні результати дослідження аргументовано й повно подаються у тексті дисертації. Мета й завдання дисертаційного дослідження чітко сформульовані, структура дисертаційного тексту відповідає поставленій меті, розкриває тему дослідження і забезпечує аргументованість і достовірність отриманих результатів.

У першому розділі роботи дисертанткою зроблений досить повний огляд літератури з включенням не тільки сучасних, а й класичних праць, що дозволяє більш чітко окреслити проблему. Цьому ж сприяє і огляд робіт зарубіжних авторів.

Виокремлено прояви емоційно-психічних станів особистості з особливостями звуковимови, що проявляються на фізіологічному та психологічному рівнях. Психологічні прояви цих станів представлені трьома компонентами: емоційним, у вигляді індивідуальної комбінації різноманітних переживань, поведінковим, що може проявлятися двома типами реакцій – пригніченням або збудженням, та когнітивним компонентом, що охоплює комунікативну сферу і стосується самооцінки й самоусвідомлення особистості.

Другий розділ присвячений емпіричному дослідженню індивідуальної звуковимови та емоційно-психічних станів. Заслуговує на позитивну оцінку послідовність викладення результатів дослідження, чіткість у формулюванні теоретичних та експериментальних висновків. Як видно з тексту дисертації, авторка цілком кваліфіковано здійснила планування та організацію дослідження, визначила загальну стратегію емпіричного дослідження, обґрунтувала систему методичних прийомів та діагностичних методик для вивчення мовленнєвого розвитку, вікових особливостей звуковимови та емоційно-психічних станів молодших школярів.

Привертають увагу результати мовленнєвих проб, за якими визначено що більше третини опитаних мають порушення звуковимови, з яких лише

27% мають органічні причини, а більшість складають функціональні. Неправильне мовленнєве оточення й виховання, зайвий шум, «двомовність», сюсюкання з дітьми – ось невеликий перелік факторів, що призводять до функціональних порушень звуковимови дитини.

Щодо вікових особливостей цікавими є наступні результати. Учні 3–4-х класів більше налаштовані на виправлення свого мовлення, ніж учні 1–2-х класів. Вікові розбіжності існують і у направленості тривоги при реалізації комунікативних навичок. Так, досліджуваним 1-их класів бракує впевненості під час спілкування, а учнів 3-тїх та 4-тих класів хвилює сам процес мовлення.

Серед особистісних проявів негативних емоційно-психічних станів домінують негативізм, агресивність, тривожність, егоцентризм, прагнення до самотності.

Третій розділ дисертаційного дослідження висвітлює основні положення та результати розробленої дисертанткою психокорекційної програми для осіб із органічними і функціональними особливостями звуковимови у різних емоційно-психічних станах. Серед позитивних моментів психокорекційної роботи, хочу відмітити поетапність її проведення, поєднання групових та індивідуальних занять, використання різноманітних прийомів та вправ, таких як драматизація, поведінкові картки, арт-терапія та казкотерапія. Особливої уваги заслуговує висвітлення результатів застосування інноваційного апарату Forbrain. Екологічність та надійність впровадженої психокорекційної програми забезпечувались такими специфічними принципами тренінгової роботи як, принцип активності, дослідницької творчої позиції, усвідомлення поведінки, партнерського спілкування.

Серед здобутків дисертантки є розробка мовленнєвих профілів для осіб із органічними та функціональними порушеннями звуковимови. Авторкою надається визначення мовленнєво-емоційного профілю як системи диференціальних ознак у породженні звуків, порушення яких зумовлюється органічними чи функціональними чинниками та супроводжується

негативними емоційно-психічними станами та пов'язаними із ними стійкими особистісними проявами.

Можна зробити загальний висновок, що отримані в роботі результати характеризуються новизною й мають теоретичну та науково-практичну цінність, можуть бути використані для подальшої розробки цієї проблематики.

Загалом позитивно оцінюючи рецензовану роботу Калмикової Людмили Володимирівни, вважаю за доцільне висловити зауваження та побажання до деяких аспектів дисертації:

1. У першому розділі частково спостерігається несамотійність побудованих висновків, відсутність авторського погляду чи власної структури. Так дисертантка приділяє багато уваги викладу матеріалів робіт класиків, замість того щоб зосередитись на авторській структурі проявів емоційно-психічних станів особистості з особливостями звуковимови.

2. Емпірична частина дисертаційного дослідження значно виграла б, якби поряд з результатами емоційного компонента, були представлені показники за поведінковим та когнітивним. Тим паче, що ці три компоненти були описані в теоретичній частині як психологічні прояви емоційно-психічних станів.

3. Опис результатів побудови мовленнєвого профілю до та після корекційної роботи, наводиться не узагальнено, а окремо за одним з представників вікової групи (1-й, 2-й, 3-тій та 4-тий клас). Вважаю, що це негативно впливає на виклад результатів, зменшуючи надійність розробленої програми. Також у представленні результатів корекційної програми було б доцільно описувати результати не тільки за віком, але й за кількістю відвіданих занять. Оскільки Forbrain-терапія проводилася у п'яти групах і поява ефекту варіювалася від трьох тижнів до півроку.

4. Доцільність деяких додатків викликає сумнів. Так дисертантка описує такі стандартизовані методики як «Шкала явної тривожності для дітей CMAS», тест на виявлення тривожності «Веселе чи сумне обличчя» Р. Темпл,

М. Дорки, В. Амен, проєктивні методика «Паровозик», «Кактус», «Будинок. Дерево. Людина», «Неіснуюча тварина», «Намалюй свій страх». Також, в додатках представлена значна кількість малюнків опитаних, проте під час аналізу результатів проєктивних методик на етапі емпіричного дослідження відсутні посилання на додатки. Таким чином, у читача не має змоги зіставити власні враження від малюнку з аналізом автора.

Загалом дисертаційне дослідження логічно побудоване, чітко структуроване і справляє позитивне враження.

У тексті автореферату та 11 публікаціях викладено основний зміст дисертації, акцентовано ключові ідеї, представлено результати емпіричного дослідження.

Дисертаційна робота «Психологічні особливості звуковимови осіб у різних емоційно-психічних станах» є самостійним, цілісним, завершеним дослідженням, що відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07.03.2007 № 423, а його автор Калмикова Людмила Володимирівна заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології.

Кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри загальної
та соціальної психології
Херсонського державного університету

Одінцова А.М.

В.Ворошилова
19.06.2017р.